

Львівський державний університет
внутрішніх справ

Актуальні проблеми навчання
іноземних мов
для спеціальних цілей

Збірник наукових статей

Львів
2021

УДК 37.041:811

А 43

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою факультету № 2 ІПФПНП
Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 10 листопада 2021 року № 4)

Рецензенти:

Балинська О. М., проректор Львівського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Дяк Т. П., доцент кафедри прикладної лінгвістики НУ «Львівська політехніка» кандидат педагогічних наук, доцент

Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей : збірник наукових статей / укладач: І. Ю. Сковронська. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 136 с.

До збірника увійшли методичні напрацювання, що стосуються здійснення освітнього процесу у сучасних умовах з використанням онлайн-навчання, формування навичок міжкультурної комунікації у галузі права, фахової іншомовної підготовки курсантів ЗВО МВС України, традиційних підходів та новітніх технологій навчання іноземних мов загалом та української мови як іноземної зокрема. Закцентовано увагу на шляхах та специфічних методичних принципах, сучасних тенденціях викладання, академічній мобільності, комунікативному, освітньому, розвиваючому, виховному аспектах навчання іноземних мов.

УДК 37.041:811

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2021

його рівня мотивації. Своєю чергою, заняття із використанням різноманітних прийомів, які пропонують новітні технології, сприятимуть позитивному фідбеку з боку студентів, якого завжди очікує викладач.

Список використаних джерел

1. Bondie R., Zusho A. Differentiated Instruction Made Practical: Engaging the Extremes through Classroom Routines. 1st Edition. Available at: <https://www.slideshare.net/cbp1cfii0ds/pdf-differentiated-instruction-made-practical-engaging-the-extremes-through-classroom-routines-ready>
2. Boundreau E. What makes an excellent online teacher? 2020. Available at: <https://www.gse.harvard.edu/news/uk/20/07/what-makes-excellent-online-teacher>
3. Cooper S. 5 strategies to improve your online teaching. 2016. Available at: <https://elearningindustry.com/5-strategies-improve-your-online-teaching>
4. Cooper S. 10 Best Practices to be an Effective Online Teacher. Available at: <https://elearningindustry.com/10-best-practices-effective-online-teacher>
5. Coronavirus: 14 simple tips for better online teaching. 2020. Available at: <https://theconversation.com/coronavirus-14-simple-tips-for-better-online-teaching-133573>
6. Mitchell L. 6 Strategies for Successful Distance Learning. 2020. Available at: <https://www.edutopia.org/article/6-strategies-successful-distance-learning>

Оксана КЛАК,

кандидат філологічних наук
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

ФОРМИ Й МЕТОДИ РОБОТИ З ІНШОМОВНИМ НАУКОВИМ ТЕКСТОМ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

Анотація. У статті з'ясовано основні ознаки фахових наукових текстів (зокрема структурні, змістові й мовні особливості), визначено їх роль у забезпеченні конкурентоздатності майбутнього фахівця на ринку праці. У роботі проаналізовано етапи роботи над іншомовними науковими текстами у процесі вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням», які передбачають систему репродуктивних і творчих вправ і завдань.

Визначено труднощі, які виникають під час кожного етапу, та шляхи їх подолання, зокрема передбачено напрямки практичної

роботи з фаховою термінологією і фразеологією, граматичними особливостями текстів наукового стилю, їх стилістичною та жанровою специфікою, описано методику анотування й реферування іншомовного наукового тексту українською мовою.

Ключові слова: *іншомовний фаховий текст, науковий стиль, наукова мовленнєва компетентність, термін, мова.*

FORMS AND METHODS OF WORKING WITH FOREIGN LANGUAGE SCIENTIFIC TEXT IN LESSONS ON THE UKRAINIAN LANGUAGE FOR PROFESSIONAL PURPOSES

Abstract. The article clarifies the main characteristics of professional scientific texts (including their structural, semantic and linguistic features), identifies their role in ensuring the competitiveness of future professionals in the labor market. The paper analyzes the stages of work on foreign language scientific texts in the process of studying the discipline «Ukrainian language for professional purposes», which provide a system of reproductive and creative exercises and tasks.

The difficulties that arise during each stage and ways to overcome them are identified, in particular the directions of practical work with professional terminology and phraseology, grammatical features of scientific style texts, their stylistic and genre specifics, the method of annotation and abstracting of foreign scientific text in Ukrainian is described.

Key words: *foreign language professional text, scientific style, scientific speech competence, term, language.*

Постановка проблеми. На сьогодні підготовка висококваліфікованого фахівця передбачає не лише оволодіння ним відповідними знаннями з майбутньої спеціальності, професійно орієнтованими уміннями й навичками. Невід'ємною ознакою загальної освіченості й професіоналізму є мовна (мовленнєва) компетентність, яка реалізується не тільки в досконалому володінні усним і писемним діловим мовленням, засвоєнні ділової фразеології професійного спілкування в її парадигматичних і синтагматичних зв'язках, а й в опануванні поняттєвої сфери обраної спеціальності, вербально представленої засобами національної термінології (системи термінів у двох взаємопов'язаних сферах

її існування: фіксації та функціонуванні) [6, с. 10]. Професійний розвиток, удосконалення фахових (а також мовної (мовленнєвої) компетентностей, понятійно-категорійного апарату, залучення до наукових дискусій тощо неможливе без ознайомлення з новітніми розробками як українських, так і зарубіжних учених.

Аналіз останніх досліджень. У вітчизняній і зарубіжній лінгвістиці й дидактиці питання фахових текстів, їх перекладу, особливості роботи з галузевими терміносистемами розглядали О. Безлюдний, С. Бондар, І. Василенко, С. Вовчанська, Л. Гоффман, О. Гришина, Р. Іваницький, В. Комісаров, Т. Кравчина, О. Огуй, О. Радзівська тощо. Проте поза увагою науковців було вивчення особливостей організації роботи здобувачів вищої освіти з іншомовними науковими текстами на заняттях з української мови за професійним спрямуванням.

Метою статті є з'ясування особливостей іншомовного наукового тексту та форм і методів роботи з ним у процесі вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням».

Виклад основного матеріалу. Загальноприйнятим у сучасній лінгвістиці є розуміння тексту як певного писемного чи усного масиву, лінійної послідовності висловлень, об'єднаних у тематичну і структурну цілісність. З-поміж зв'язків, які існують між його елементами, виділяють логічні, тематичні, смислові, сюжетно-композиційні та формально-граматичні. Як зазначає А. Загнітко, текст є серединним елементом процесу комунікації (комунікативного акту) – автор (адресант) → текст → читач (адресат) – і виявляє свою специфіку у двох вимірах: кодуванні й декодуванні. Щодо мовця (автора, адресанта) текст є кодовою величиною, оскільки мовець кодує певну інформацію з метою її донесення до читача (адресата), використовуючи при цьому наявні засоби. Для сприйняття вміщеної в тексті інформації читач повинен її декодувати [3]. Важливого значення набуває процес кодування й декодування наукового тексту у процесі набуття фахових і мовних (мовленнєвих) компетентностей здобувачами вищої освіти.

Реалії сьогодення висувають до майбутнього висококваліфікованого фахівця низку вимог, серед яких – володіння актуальною науковою інформацією й досконале оперування нею. На конкурентоздатність спеціаліста на ринку праці впливає його вміння орієнтуватися в багатомовному науковому просторі, а отже, володіти відповідними компетентностями для читання, розуміння, опрацювання фахового тексту, написаного не лише рідною,

а й іноземною мовою, створення на його основі фахового тексту українською мовою.

Фахові (або спеціальні, професійно орієнтовані) тексти є сферою функціонування фахових мов і репрезентують конкретні випадки професійної комунікації. На думку С. Вовчанської, такі тексти є «комплексними одиницями, що, з одного боку, складаються з соціальних, ситуативних і тематичних факторів та, з іншого, текстових структур, рівнів стилю та формальних ознак. Вони є більш комплексні за інші тексти, оскільки підпорядковуються певним критеріям, які їм нав'язує сам фах, наприклад, суворі плани побудови тексту або надання переваги визначеним синтаксичним та семантичним структурам» [2]. Власне фаховий текст є віддзеркаленням діяльності людини, «інструментом або результатом здійсненого мовно-комунікативного процесу» [7, с. 119], пов'язаного з цією діяльністю. Інтегральними (і водночас визначальними) ознаками фахових текстів є їхня співвіднесеність із певною частиною екстралінгвістичної дійсності (фаховою сферою), строго визначена структура, насиченість фаховою лексикою та фразеологією, перевага певних синтаксичних моделей тощо. Диференційними ознаками професійно орієнтованих текстів вважають характер фахової інформації, яку вони презентують, функціональну спрямованість, що виявляється у зверненні до адресата з неоднаковою фаховою компетенцією, а також прагматична настанова автора, яка полягає у змінюванні або формуванні погляду реципієнта на предмет [2].

Таким чином, спеціальний (фаховий) текст є багаторівневою структурою, ефективно та успішно сприйняття якого зумовлене насамперед професійним запитом читача та його спеціальними знаннями. Спеціальний текст імітує певний тип комунікації [5, с. 242].

Роботу з професійно орієнтованим текстом організують під час вивчення спеціальних дисциплін, на заняттях з іноземної мови за професійним спрямуванням, а також на заняттях з української мови за професійним спрямуванням, проте зміст, форми, методи й прийоми такої роботи суттєво відрізняються.

У процесі вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» у немовних закладах вищої освіти така робота передбачає кілька етапів – від репродуктивних до продуктивних (творчих) завдань.

Початковим етапом вважаємо читання й переклад (усний і письмовий) автентичних фахових текстів українською мовою.

Попри те, що такі види роботи використовують під час вивчення іноземної мови, на заняттях з української мови за професійним спрямуванням вважаємо за необхідне зосередити увагу на повноті й адекватності сприймання іншомовного тексту, якості його засвоєння, а також на відповідності перекладу нормам сучасної української літературної мови, стилістиці українського наукового тексту.

Іншомовному науковому тексту властиві загальні ознаки тексту – цілісність і зв'язність. Кожен елемент його структури пов'язаний з попередніми й наступними. Процес сприйняття тексту є поступовим, не одномоментним, він відбувається з переходом до наступного елемента, супроводжується пропуском кількох елементів чи ретроспекцією до вже засвоєних частин. При цьому читач може стикатися з певними перешкодами в декодуванні інформації, викладеної в тексті. Такі бар'єри пов'язані з нерозумінням значення певних слів, словосполучень (зокрема, термінологічних сполучень слів, професіоналізмів, фразеології іншомовного наукового тексту), речень та зв'язків між ними. Як зауважує Т. Кравчина, «нерозуміння слів і окремих висловів у тексті – явище небезпечне і небезпечне саме тим, що в більшості тих, хто сприймає текст, не виникає потреби дізнатися значення слова або вислову» [4]. Здатність заповнити ці лакуни відповідною інформацією залежить від особистого досвіду реципієнта, багатства його словникового запасу.

У процесі сприйняття іншомовного тексту важливо звернути увагу і на ті зв'язки й відношення, які існують між його одиницями (реченнями), зокрема на те, якими смисловими й граматичними зв'язками поєднані речення й окремі мікротеми, як система мікротем допомагає розкрити основну тему повідомлення тощо. Читаючи й осмислюючи іншомовний професійно орієнтований текст, читач аналізує авторський задум, вивчає логіку викладу думки, досліджує архітекtonіку твору, намагається пізнати глибинний зміст викладеної інформації, виділяє основні й побічні думки, формує список ключових слів.

Під час перекладу автентичних фахових текстів здобувачі вищої освіти стикаються з додатковими проблемами, зумовленими специфічним стилем таких текстів. Визначальною ознакою лексики наукових текстів є насиченість термінами та специфічною фаховою фразеологією. Засвоєння цього пласту лексики спричиняє труднощі через випадки багатозначності, наявність безеквівалентних термінів (наприклад, авторських новотворів),

метафоричних термінів, образної та необразної фразеології, мовних кліше та національні особливості термінологічної лексики. До того ж переклади часто хибують уживанням калькованих конструкцій чи форм, які суперечать нормам сучасної української літературної мови.

Через граматичні відмінності між мовою оригіналу й українською виникають і труднощі під час перекладу тих чи тих граматичних конструкцій (уживання форм слів, побудови словосполучень, послідовності розташування їх у реченні) та їх узгодження.

Для подолання цих та подібних бар'єрів на заняттях з української мови за професійним спрямуванням корисною може бути система пошукових і проблемних вправ і завдань, зокрема, встановлення актуального значення лексеми (терміна) в різних контекстах, з'ясування його узуального й оказіонального значення, добір синонімічних і антонімічних відповідників до іншомовних термінів, пояснення значення термінів-паронімів та міжмовних омонімів, виділення в тексті безеквівалентної лексики та пошук найточніших українських відповідників із усталених у науці, підбір адекватних способів перекладу специфічних граматичних конструкцій, перебудова речень відповідно до граматичних норм сучасної української літературної мови та вимог культури мовлення, редагування окремих конструкцій чи цілих фрагментів наукового тексту (власного, чужого чи машинного перекладу) тощо.

Засвоєння методики ефективного читання, адекватного сприйняття фахового тексту та вдосконалення навичок його перекладу й редагування є запорукою переходу до наступного етапу – творчих завдань, зокрема спрямованих на оволодіння студентами навичками реферування й анотування іншомовного наукового тексту українською мовою.

Реферат і анотацію відносять до вторинних документальних джерел наукової інформації, адже під час їх створення відбувається перетворення інформації первинного документа.

Анотація – коротка характеристика змісту статті, книги тощо, яка в узагальненому вигляді подає інформацію про тематику видання, але не містить детального опису його змісту. У процесі вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» написання анотацій (описових чи інформативних, загальних чи спеціалізованих) іншомовних наукових текстів слугує способом удосконалення умінь стисло викладати думки, виділяти в них головне, використовуючи термінологію першоджерела, адаптовану до норм сучасної української літературної мови.

Методика анотування наукових текстів передбачає кілька етапів: перечитування вихідного тексту, окремих його частин й викладення їх змісту одним-двома реченнями українською мовою, перевірка речень щодо їх відповідності основним тезам наукової праці, оцінка обсягу анотації, редагування остаточного тексту, вдосконалення його мовного оформлення.

Реферування – творчий інтелектуальний процес, результатом якого є короткий виклад змісту наукової праці з розкриттям основного змісту всіх важливих питань, супроводжуване оцінкою й висновками автора реферату.

Під час реферування завдання здобувача вищої освіти все ж простіше, ніж під час перекладу, адже йому не потрібно максимально дослівно й точно передати зміст оригіналу, а слід зосередитись на основній інформації. Методика реферування передбачає низку операцій з оцінки, відбору, аналізу й узагальнення інформації першоджерела. Труднощі в написанні реферату іншомовного фахового тексту пов'язані з тим, що зміст потрібно передати не мовою оригіналу, а українською, урахувавши, з одного боку, лексико-стилістичні, граматичні та жанрові особливості первинного тексту, а, з іншого, – вимоги культури української фахової мови.

Висновки. Отже, робота з іншомовним фаховим текстом на заняттях з української мови за професійним спрямуванням є важливим елементом формування професійної наукової компетентності здобувачів вищої освіти, забезпечення конкурентоздатності майбутніх фахівців на ринку праці. Організація такої роботи ґрунтується на принципах послідовності й системності, вона тісно пов'язана з вивченням фахових дисциплін та іноземної мови й сприяє засвоєнню тезаурусу загальнонаукової та вузькоспеціальної лексики, формуванню умінь і навичок читання, сприймання й перекладу актуальної наукової літератури з фаху, написання анотацій та реферування наукових текстів відповідно до норм сучасної української літературної мови.

Список використаних джерел

1. Безлюдний О. І. Особливості формування умінь і навичок роботи з іншомовним текстом зі спеціальності. *Нова педагогічна думка*. 2014. № 2. С. 52–55.
2. Вовчанська С. Фаховий текст як сфера функціонування німецьких термінів маркетингу. URL : http://www.rusnauka.com/35_NOBG_2013/Philologia/7_153219.doc.htm

3. Загнітко А. Теоретична граматика сучасної української мови. *Морфологія. Синтаксис*. URL : litmisto.org.ua/?p=915

4. Кравчина Т. В. Іншомовний науковий текст як джерело розвитку інтелектуальної культури. URL : https://kumt.edu.ua/upload/pdf_files/zbirnyk_zmist_10.pdf

5. Куликова О. В. Формирование языковой компетенции у студентов лингвистических специальностей в свете когнитивной теории интерпретации текста. *Актуальные проблемы лингвистики и лингводидактики иностранного языка делового и профессионального общения* : материалы IVмеждунар. научн.-практ. конф. Москва, 2010. С. 242.

6. Онуфрієнко Г. Науковий стиль української мови: навч. посібник з алгоритмічними приписами. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 392 с.

7. Hoffmann L. Vom Fachwort zum Fachtext. Tübingen : Gunter Narr Verlag, 1988. 265 S.

Любов КУЗЬО,

кандидат психологічних наук, доцент
(Львівський державний університет
внутрішніх справ)

BASIC PRINCIPLES OF GENDER MAINSTREAMING IN TEACHING PROCESS

Abstract. Gender mainstreaming has been embraced internationally as a strategy towards realizing gender equality. It involves the integration of a gender perspective into the preparation, design, implementation, monitoring and evaluation of policies, regulatory measures and spending programs, with a view to promoting equality between women and men, and combating discrimination. An effective implementation of gender mainstreaming requires preparation and organization. Despite formally equal educational opportunities for women and men, educational and occupational careers are still characterized by gender disparities rather than gender equality. Men are overrepresented in STEM fields and higher positions, while women are frequently working in low-status jobs in the health and social sector. Gender stereotypes that are conveyed by socializing agents are assumed to play an important role in maintaining gender differences in education. Teachers are important starting points for promoting gender equality in education as their attitudes and instructional practices are known to influence students' motivation and performance substantially. To promote girls and boys equally